

Hans-Jürgen Bömelburg

**POLSKA MYŚL HISTORYCZNA
A HUMANISTYCZNA
HISTORIA NARODOWA (1500-1700)**

**przekład
Zdzisław Owczarek**

**wprowadzenie
Andreas Lawaty**

Kraków

SPIS TREŚCI

Andreas Lawaty, <i>Ars historica</i> albo „ostrożnie z historią” . . .	5
Wstęp	11
1. Kultura polityczna w okresie nowożytnym i przekaz historii narodowej	15
1.1. Koncepcje polskiej historiografii	25
1.2. Założenia teoretyczno-metodologiczne	30
1.3. Podział pracy, zakres przestrzenny, cezury i baza źródełowa	48
2. Recepcja średniowiecza	57
3. Krakowski program historyczny wobec tradycji i humanistycznego piarstwa historycznego (1500-1550)	71
3.1. Europa Środkowa i Wschodnia w koncepcjach historycznych włoskich i niemieckich humanistów	75
3.2. Kraków jako centrum komunikacyjne, przejęcie humanistycznej wizji historii oraz zakorzenienie się pojęcia Sarmacji	112
3.3. Uczzone koncepcje historii a polityka historyczna na dworze jagiellońskim	124

4. Popularyzacja historii narodowej w dyspucie między monarchą a ruchem reformatorskim (1550-1620).	161
4.1. Powstanie kanonu historii narodowej: Bielski i Kromer ..	172
4.2. Historia narodowa w interregnach (1572-1587): jej popularyzacja i zorientowanie na „Piastów” i „Jagiellonów”	213
4.3. Rozbudowa prahistorii.	234
4.4. Współczesna historia stanowa, historiografia dworska i cenzura (1575-1620)	252
4.5. Narodowa refleksja historyczna i krystalizacja koncepcji republikańskich	261
5. Dwór Wazów a dyfuzja narodowego obrazu historii.	287
5.1. Dworska polityka historyczna: kult Jagiellonów i hagiografia dynastyczna	290
5.2. Projekty historiograficzne w otoczeniu dworu Wazów ..	311
5.3. Dyfuzja obrazów historii w instytucjach oświatowych ..	365
5.4. Myślenie genealogiczne w kontekście narodowym: herbarze i wspomnienia szlacheckie	386
5.5. Emblematyczne poczty władców i dyfuzja myślenia monarchicznego	415
5.6. Mowa i ustny przekaz historii.	430
5.7. Europejskie <i>descriptio gentium</i> a obrona polskiej tradycji historycznej	439
6. Narodowo-republikański obraz historii? Polskie myślenie historyczne w drugiej połowie XVII wieku	449
6.1. Posłanie narodu polskiego. Powiązania narodowych i wyznaniowych wzorców interpretacyjnych	464
6.2. Piast jako kod narodowo-republikański	490
6.3. Niezwyciężony i nieśmiertelny naród wybrany. Historia narodowa i historia zbawienia	502
6.4. Monarchiczne traktaty o rządzie: „Chory człowiek Europy” i polskie reakcje	516

SPIS TREŚCI

7. Zasięg polskiej myśli historycznej: społeczeństwo – wyznanie – region	535
7.1. Zasięg społeczny	537
7.2. Zasięg wyznaniowy	553
7.3. Zasięg regionalny: polskie myślenie historyczne i starsze tradycje w północnej Europie Wschodniej.	565
8. Polska nowożytna myśl historyczna na europejskim tle ...	675
Wykaz źródeł i literatury	691
1. Archiwalia, rękopisy i źródła	691
2. Bibliografie, biograficzne i archiwalne materiały pomocnicze, leksykony, literatura	747
Indeks osobowy	817